Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 7. 2022, sp. zn. 29 Cdo 1414/2021, ECLI:CZ:NS:2022:29.CDO.1414.2021.1

Číslo: 45/2023

Právní věta:

Ohledně pohledávky z titulu práva na vydání bezdůvodného obohacení vzniklého tím, že dlužník (ochuzený) plnil za jiného (§ 454 obč. zák.), nezačíná běžet subjektivní promlčecí doba k uplatnění tohoto nároku ve smyslu ustanovení § 107 odst. 1 obč. zák. znovu jen proto, že prohlášením konkursu na majetek dlužníka přešlo oprávnění s touto pohledávkou nakládat na insolvenčního správce dlužníka; i zde platí, že změna v osobě věřitele nemá vliv na běh promlčecí doby.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 28.07.2022

Spisová značka: 29 Cdo 1414/2021

Číslo rozhodnutí: 45

Číslo sešitu: 5

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Bezdůvodné obohacení, Dobré mravy, Insolvenční správce, Promlčení

Předpisy: § 107 obč. zák.
§ 111 obč. zák.
§ 229 odst. 3 písm. c) IZ
§ 246 odst. 1 IZ
§ 249 IZ
§ 294 IZ
§ 2997 odst. 1 o. z.
§ 3 odst. 1 obč. zák.
§ 40 IZ
§ 454 obč. zák.
§ 638 odst. 2 o. z.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Dotčená rozhodnutí:

Stanovisko Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 26. 4. 1983, sp. zn. Sc 2/83, uveřejněný pod číslem 29/1983 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, část civilní

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 8. 2003, sp. zn. 29 Odo 162/2003, uveřejněný pod číslem 13/2005 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, část občanskoprávní a obchodní

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 11. 2014, sp. zn. 31 Cdo 3931/2013, uveřejněný pod číslem 15/2015 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, část občanskoprávní a obchodní

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2012, sp. zn. 20 Cdo 595/2010, uveřejněné pod číslem 60/2012 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, část občanskoprávní a obchodní

Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 21. 11. 1974, sp. zn. 3 Cz 66/74, uveřejněné pod číslem 6 7/1976 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, část civilní

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 11. 2021, sp. zn. 29 Cdo 2797/2019, uveřejněný pod číslem 71/2022 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, část občanskoprávní a obchodní

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 7. 6. 2018, sp. zn. 29 Cdo 2772/2016, uveřejněný pod číslem 72/2019 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, část občanskoprávní a obchodní

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 2019, sen. zn. 29 NSCR 167/2017, uveřejněné pod číslem 73/2020 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, část občanskoprávní a obchodní

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 12. 2008, sp. zn. 33 Odo 1136/2006

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 6. 2015, sp. zn. 29 Cdo 1965/2013

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 5. 2002, sp. zn. 25 Cdo 2250/2000

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 8. 2007, sp. zn. 30 Cdo 2758/2006

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 8. 2000, sp. zn. 25 Cdo 2581/98

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 9. 2000, sp. zn. 20 Cdo 927/98

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 3. 2008, sp. zn. 28 Cdo 3977/2007

Rozsudek Nejvyššího soudu SSR ze dne 17. 2. 1978, sp. zn. 3 Cz 35/77, publikovaný ve Výběru judikatury za rok 1977, část civilní

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 2003, sp. zn. 33 Odo 766/2002

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 4. 2001, sp. zn. 33 Cdo 3003/99

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 7. 2007, sp. zn. 21 Cdo 2423/2006

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 2019, sp. zn. 29 Cdo 3718/2017

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 6. 2018, sp. zn. 23 Cdo 3619/2017

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 5. 10. 2000, sp. zn. 30 Cdo 1842/2000

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 11. 2003, sp. zn. 30 Cdo 664/2002

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 11. 2013, sp. zn. 25 Cdo 4209/2011

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud odmítl dovolání žalobce proti rozsudku Krajského soudu v Praze ze dne 27. 1. 2021, sp. zn. 26 Co 182/2020, v rozsahu, v němž směřovalo proti té části druhého výroku, kterou odvolací

soud potvrdil rozsudek soudu prvního stupně ve výroku o nákladech řízení a proti třetímu výroku o nákladech odvolacího řízení; jinak dovolání zamítl.

I.
Dosavadní průběh řízení

1. Rozsudkem ze dne 11. 6. 2020, č. j. 8 C 6/2020-121, ve znění (opravného) usnesení ze dne 3. 7. 2020, č. j. 8 C 6/2020-128, Okresní soud v Kladně:

> [1] Zamítl žalobu, kterou se žalobce (Ing. F. Č., jako insolvenční správce dlužníka J. H.) domáhal vůči žalované (H. S.) zaplacení částky 1.804.233 Kč s příslušenstvím představovaným zákonným úrokem z prodlení za dobu od 17. 3. 2019 do zaplacení (bod I. výroku).
>
> [2] Uložil žalobci zaplatit žalované na náhradě nákladů řízení do 3 dnů od právní moci rozhodnutí částku 57.499,20 Kč (bod II. výroku).

2. Okresní soud – vycházeje z ustanovení § 107 odst. 1 a § 451 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku (dále též jen „obč. zák.“), a z ustanovení § 3028 a § 3036 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku (dále též jen „o. z.“) – dospěl po provedeném dokazování k následujícím závěrům:

3. Tvrzený nárok na vydání bezdůvodného obohacení spočívá v tom, že dlužník uhradil za žalovanou a J. S. (dále jen „J. S.“) [tehdy šlo o jeho tchýni a tchána] jako za vydražitele nemovitostí, nejvyšší podání v označené exekuci. Kdyby se žalovaná a její manžel (který již zemřel) obohatili na úkor dlužníka (žalovanou částkou složenou na úhradu nejvyššího podání při dražbě označených nemovitostí), lhůta k vydání bezdůvodného obohacení by začala běžet (již dlužníku) nejpozději od 8. 1. 2010 (kdy byla uhrazena poslední splátka). Jestliže peníze složené takto jako úhrada nejvyššího podání skutečně byly jeho, pak dlužník od počátku věděl, že k bezdůvodnému obohacení došlo a kdo a v jaké výši se na jeho úkor obohatil.

4. Právo mohlo být vykonáno poprvé dne 9. 1. 2010, přičemž změna v osobě dlužníka nestaví běh promlčecí doby ani nezakládá běh lhůty nové. Objektivní promlčecí doba tedy skončila 9. 1. 2013, v době, kdy již probíhalo insolvenční řízení na majetek dlužníka, poté, co byl žalobce ustanoven (14. 8. 2012) insolvenčním správcem dlužníka. Lhůta k podání žaloby však uplynula marně. Soud tedy žalobu zamítl, jelikož žalovaná řádně vznesla námitku promlčení.

5. K odvolání žalobce (proti výroku o zamítnutí žaloby) i žalované (proti výroku o nákladech řízení) Krajský soud v Praze rozsudkem ze dne 27. 1. 2021, č. j. 26 Co 182/2020-155:

> [1] Zastavil (pro zpětvzetí odvolání) řízení o odvolání žalované proti bodu II. výroku rozsudku okresního soudu (první výrok).
>
> [2] Potvrdil rozsudek okresního soudu (druhý výrok).
>
> [3] Uložil žalobci zaplatit žalované na náhradě nákladů odvolacího řízení do 3 dnů od právní moci rozhodnutí částku 38.332,80 Kč (třetí výrok).

6. Odvolací soud – vycházeje z ustanovení § 3028 odst. 3 a § 3036 o. z., a dále z ustanovení § 3 odst. 1, § 101, § 107, § 112 § 451 odst. 1 a § 454 obč. zák. – dospěl po přezkoumání napadeného rozhodnutí ve vztahu k výroku o věci samé k následujícím závěrům:

7. Bezdůvodné obohacení plněním za jiného vzniká již okamžikem poskytnutí plnění, v daném případě nejpozději 8. 1. 2010, kdy dlužník zaplatil za žalovanou a J. S. poslední splátku na nejvyšší

podání. Věc se proto (nadále) posuzuje (vzhledem k ustanovení § 3028 odst. 3 o. z.) podle zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, platného do 31. 12. 2013. Jde (tedy) o právo na vydání bezdůvodného obohacení dle § 454 obč. zák.

8. U nároku na vydání bezdůvodného obohacení je počátek běhu promlčecí doby vázán na okamžik, kdy se ochuzený dověděl (respektive dovědět se měl a mohl) o vzniku bezdůvodného obohacení a o osobě povinné k jeho vydání (§ 101, § 107 odst. 1 obč. zák.). Protože taková pohledávka nemá zákonem a dohodou určenou splatnost, může věřitel vyvolat splatnost kdykoliv po jejím vzniku (§ 563 obč. zák.), nejdříve dnem následujícím po vzniku bezdůvodného obohacení. Od tohoto dne proto ochuzenému začíná běžet promlčecí doba.

9. Podle tvrzeného skutku je přitom ochuzenou osobou dlužník, který již v době úhrady nejvyššího podání (nejpozději 8. 1. 2010) nepochybně věděl, že poskytuje plnění za jiného, (za žalovanou a J. S.). Promlčecí doba ohledně žalobou uplatněného nároku proto začala běžet dne 9. 1. 2010, takže právo na vydání bezdůvodného obohacení muselo být uplatněno nejpozději do 9. 1. 2013 (§ 107 odst. 2 obč. zák.). Okresní soud proto správně uzavřel, že žalobou podanou (až) 16. 9. 2019 bylo právo uplatněno po uplynutí objektivní tříleté promlčecí doby, a již proto je nelze přiznat.

10. Odvolací námitku, že měla být uplatněna (pro úmyslné bezdůvodné obohacení) desetiletá objektivní promlčecí doba ve smyslu § 107 odst. 2 obč. zák. *in fine*, nemá odvolací soud za důvodnou, když přímo z žalobních tvrzení plyne, že dlužník plnil na nejvyšší podání při exekuční dražbě nemovitostí za žalovanou a J. S. o své vlastní vůli, u vědomí, že k tomu není povinen. Šlo o tzv. skryté darování (za předpokladu že převáděné finanční prostředky byly skutečně jeho) definované současnou právní úpravou jako vědomé plnění nedluhu (§ 2997 o. z.), zakládající výluku z nároku na vydání bezdůvodného obohacení. Byť by tedy žalovaná v době plnění byla srozuměna s jednáním dlužníka, odporovalo by principu dobrých mravů (§ 3 odst. 1 obč. zák.), aby se ochuzený dovolával ve svůj prospěch delší desetileté objektivní promlčecí doby, došlo-li k bezdůvodnému obohacení jeho vědomou a záměrnou činností.

11. Co do odvolací námitky, že počátek běhu promlčecí doby měl být posuzován až od okamžiku, kdy se o existenci tvrzeného bezdůvodného obohacení, jakož i o osobě, která se takto obohatila na úkor dlužníka, dozvěděl žalobce (jako insolvenční správce dlužníka), se odvolací soud ztotožňuje se závěrem okresního soudu, že tato úvaha nemá oporu v zákoně. Podle žalobních tvrzení je ochuzeným dlužník, takže k jeho osobě se váží zákonné podmínky pro běh promlčecí doby. Je proto právně bezvýznamné, že oprávnění nakládat s majetkovou podstatou dlužníka nabyl v insolvenčním řízení žalobce.

12. Skutečnost, že nemovitosti byly po určitou dobu (od 25. 4. 2014 do 18. 2. 2019) sepsány v majetkové podstatě dlužníka, běh promlčecí doby též nestaví; navíc se tak stalo (k soupisu došlo) až po uplynutí objektivní tříleté promlčecí doby.

II.
Dovolání a vyjádření k němu

13. Proti rozsudku odvolacího soudu (a to výslovně proti druhému a třetímu výroku) podal žalobce dovolání, jehož přípustnost vymezuje na základě ustanovení § 237 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu (dále též jen „o. s. ř.“), tak, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení právních otázek, které v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyly vyřešeny, konkrétně otázek:

> [1] Může insolvenčnímu správci, na kterého přešlo oprávnění nakládat s majetkovou podstatou, běžet samostatná subjektivní promlčecí doba k uplatnění nároku na vydání bezdůvodného obohacení do majetkové podstaty dlužníka?

[2] Lze posuzovat bezdůvodné obohacení, které příjemce získal od ochuzeného z jeho prostředků z trestné činnosti (přičemž cílem obou bylo legalizovat výnos z trestné činnosti), jako úmyslné?

14. Dovolatel namítá, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci (dovolací důvod dle § 241a odst. 1 o. s. ř.), a požaduje, aby Nejvyšší soud napadené rozhodnutí zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

15. V mezích uplatněného dovolacího důvodu argumentuje dovolatel k položeným otázkám následovně:

K otázce č. 1 (k samostatnému běhu subjektivní promlčecí doby insolvenčnímu správci)

16. Dovolatel nesouhlasí se závěrem odvolacího soudu, že probíhající insolvenční řízení nemá vliv na běh promlčecí doby u vydání bezdůvodného obohacení, neboť ochuzeným je dlužník, k jehož osobě se váží zákonné podmínky promlčení. S odkazem na ustanovení § 40 odst. 3, § 229 a § 294 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčního zákona), dovozuje, že běh promlčecí doby se vázal také na něj (jako na insolvenčního správce dlužníka). Ochuzeným je sice dlužník, ten však žalované a J. S. poskytl předmětné plnění dobrovolně a úmyslně, se společným cílem vyvést peníze, které dlužník získal protiprávně trestnou činností, z dosahu jeho věřitelů. Kdyby promlčecí doba uplynula tak, jak uzavřel odvolací soud, nemělo by insolvenční řízení žádný vliv na jednání dlužníka a žalované (je zřejmé, že dlužník se nebude domáhat vydání bezdůvodného obohacení, které poskytl žalované úmyslně).

17. Dovolatel proto míní, že jako osobě s dispozičním oprávněním k majetkové podstatě dlužníka mu začala běžet subjektivní promlčecí doba k uplatnění nároku na vydání předmětného bezdůvodného obohacení až od chvíle, kdy se dozvěděl, jak, v jaké výši a kdo se obohatil na úkor dlužníka (což se stalo 11. 4. 2018). Dovolatel se přitom pohledávky poprvé domáhal 21. 3. 2019 (podáním přihlášky do insolvenčního řízení vedeného na majetek žalované). Usuzuje též, že po dobu, kdy trvaly účinky soupisu nemovitostí do majetkové podstaty dlužníka, nemohla běžet objektivní promlčecí doba (stavěla se), jelikož se nemohl domáhat současně obou plnění.

K otázce č. 2 (k úmyslnému bezdůvodnému obohacení)

18. Potud dovolatel nesouhlasí s názorem odvolacího soudu, že u žalované nešlo o úmyslné bezdůvodné obohacení (podloženým odkazem na § 3 odst. 1 obč. zák.). Míní, že je třeba přihlédnout k tomu, že úhradou nejvyššího podání došlo k legalizaci výnosu z trestné činnosti (dobrým mravům odporovalo jednání dlužníka i žalované). S přihlédnutím k rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 24. 2. 2021, č. j. 29 ICdo 54/2019-473 (ve věci vylučovací žaloby žalované) [rozsudek je (stejně jako další rozhodnutí Nejvyššího soudu zmíněná níže) dostupný i na webových stránkách Nejvyššího soudu], je nabytí nemovitosti příklepem v dražbě *de facto* nenapadnutelné (nelze je prohlásit za neplatné, i když nejvyšší podání bylo získáno za prostředky z trestné činnosti). Šlo o úmyslné bezdůvodné obohacení, u kterého je objektivní promlčecí doba desetiletá (§ 107 odst. 2 obč. zák.).

19. Žalovaná ve vyjádření navrhuje dovolání odmítnout jako nedůvodné, akcentujíc, že tvrzení dovolatele o legalizaci výnosu z trestné činnosti jsou fikcí a ve vztahu k námitce, že promlčecí doba je desetiletá, dovolatel účelově manipuluje s fakty.

III.
Přípustnost dovolání

20. Rozhodné znění občanského soudního řádu pro dovolací řízení (v aktuálním znění) se podává z bodu 2., článku II, části první zákona č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb.,

občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

21. Nejvyšší soud se nejprve zabýval přípustností dovolání v dané věci. Dovolání výslovně (bez dalšího rozlišení) směřuje proti druhému a třetímu výroku napadeného rozhodnutí, tedy i proti té části druhého výroku, kterou odvolací soud potvrdil rozsudek okresního soudu ve výroku o nákladech řízení, a proti výroku o nákladech odvolacího řízení. V tomto rozsahu Nejvyšší soud dovolání bez dalšího odmítl jako objektivně nepřípustné (§ 243c odst. 1 o. s. ř.), vzhledem k ustanovení § 238 odst. 1 písm. h/ o. s. ř.

22. V rozsahu, v němž směřuje proti té části druhého výroku, kterou odvolací soud potvrdil rozsudek okresního soudu v zamítavém výroku o věci samé, je dovolání přípustné podle ustanovení § 237 o. s. ř., když pro ně neplatí žádné z omezení přípustnosti dovolání vypočtených v § 238 o. s. ř., přičemž v posouzení položených otázek jde o věc dovolacím soudem beze zbytku neřešenou.

IV.
Důvodnost dovolání

23. Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval. Při úvaze, zda právní posouzení věci odvolacím soudem je ve smyslu ustanovení § 241a odst. 1 o. s. ř. správné, vychází dovolací soud ze skutkových závěrů odvolacího soudu a nikoli z těch skutkových závěrů, které v dovolání na podporu svých právních argumentů (případně) nejprve zformuluje sám dovolatel. Srov. shodně např. důvody rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 27. 10. 2004, sp. zn. 29 Odo 268/2003, uveřejněného pod číslem 19/2006 Sb. rozh. obč., a rozsudku velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 9. 10. 2013, sp. zn. 31 Cdo 3881/2009, uveřejněného pod číslem 10/2014 Sb. rozh. obč.

24. Skutkový stav věci, jak byl zjištěn soudy nižších stupňů, dovoláním nebyl (ani nemohl být) zpochybněn a Nejvyšší soud z něj při dalších úvahách vychází.

25. Pro další úvahy Nejvyššího soudu jsou rozhodná následující ustanovení zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, a insolvenčního zákona:

§ 2997 (o. z.)

(1) Dlužník, který plnil dluh nežalovatelný nebo promlčený nebo takový, který je neplatný pro nedostatek formy, nemá právo na vrácení toho, co plnil. Právo na vrácení nemá ani ten, kdo jiného obohatil s vědomím, že k tomu není povinen, ledaže plnil z právního důvodu, který později nenastal nebo odpadl.

(…)

§ 3028 (o. z.)

(…)

(3) Není-li dále stanoveno jinak, řídí se jiné právní poměry vzniklé přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, jakož i práva a povinnosti z nich vzniklé, včetně práv a povinností z porušení smluv uzavřených přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, dosavadními právními předpisy. To nebrání ujednání stran, že se tato jejich práva a povinnosti budou řídit tímto zákonem ode dne nabytí jeho účinnosti.

§ 3036 (o. z.)

Podle dosavadních právních předpisů se až do svého zakončení posuzují všechny lhůty a doby, které začaly běžet přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, jakož i lhůty a doby pro uplatnění práv, která se řídí dosavadními právními předpisy, i když začnou běžet po dni nabytí účinnosti tohoto zákona.

§ 101 (obč. zák.)

Pokud není v dalších ustanoveních uvedeno jinak, je promlčecí doba tříletá a běží ode dne, kdy právo mohlo být vykonáno poprvé.

§ 107 (obč. zák.)

(1) Právo na vydání plnění z bezdůvodného obohacení se promlčí za dva roky ode dne, kdy se oprávněný dozví, že došlo k bezdůvodnému obohacení a kdo se na jeho úkor obohatil.

(2) Nejpozději se právo na vydání plnění z bezdůvodného obohacení promlčí za tři roky, a jde-li o úmyslné bezdůvodné obohacení, za deset let ode dne, kdy k němu došlo.

(…)

§ 111 (obč. zák.)

Změna v osobě věřitele nebo dlužníka nemá na běh promlčecí doby vliv.

§ 451 (obč. zák.)

(1) Kdo se na úkor jiného bezdůvodně obohatí, musí obohacení vydat.

(2) Bezdůvodným obohacením je majetkový prospěch získaný plněním bez právního důvodu, plněním z neplatného právního úkonu nebo plněním z právního důvodu, který odpadl, jakož i majetkový prospěch získaný z nepoctivých zdrojů.

§ 454 (obč. zák.)

Bezdůvodně se obohatil i ten, za nějž bylo plněno, co po právu měl plnit sám.

§ 40 (insolvenčního zákona)

(1) Insolvenční správce jedná svým jménem na účet dlužníka, pokud na něho přešlo oprávnění nakládat s majetkovou podstatou. Označuje se způsobem, z něhož je patrno, že tak činí při výkonu funkce insolvenčního správce; součástí jeho označení je i nezaměnitelné označení dlužníka, s jehož majetkovou podstatou nakládá.

(2) Jednáním podle odstavce 1 jsou zejména právní úkony, jimiž insolvenční správce zpeněžuje majetkovou podstatu nebo s ní jinak nakládá, a jeho úkony v incidenčních sporech, jakož i v dalších sporech, kterých se účastní místo dlužníka.

(…)

§ 229 (insolvenčního zákona)

(1) Zákon stanoví v závislosti na průběhu řízení, způsobech řešení úpadku a vlastnictví majetku

náležejícího do majetkové podstaty, kdo je ve vztahu k majetkové podstatě osobou s dispozičními oprávněními, případně komu přísluší právo nakládat s majetkovou podstatou ohledně části těchto oprávnění nebo pouze ohledně některých z nich.

(…)

(3) Nestanoví-li tento zákon jinak, je ve vztahu k majetkové podstatě osobou s dispozičními oprávněními

(…)

b/ insolvenční správce v době od prohlášení konkursu,

(…)

§ 246 (insolvenčního zákona)

(1) Prohlášením konkursu přechází na insolvenčního správce oprávnění nakládat s majetkovou podstatou, jakož i výkon práv a plnění povinností, které přísluší dlužníku, pokud souvisí s majetkovou podstatou. Insolvenční správce vykonává zejména akcionářská práva spojená s akciemi zahrnutými do majetkové podstaty, rozhoduje o obchodním tajemství a jiné mlčenlivosti, vystupuje vůči dlužníkovým zaměstnancům jako zaměstnavatel, zajišťuje provoz dlužníkova podniku, vedení účetnictví a plnění daňových povinností.

(…)

§ 249 (insolvenčního zákona)

(1) Není-li zákonem stanoveno jinak, je osobou oprávněnou k podání žaloby nebo jiného návrhu k vymožení nároku dlužníka včetně jeho zajištění, který se týká majetkové podstaty, po prohlášení konkursu pouze insolvenční správce; návrh podaný jinou osobou soud zamítne.

(2) Jestliže osoba, která má závazek vůči dlužníkovi, plní tento závazek po prohlášení konkursu dlužníku, a plnění se nedostane do majetkové podstaty, není tím svého závazku zproštěna, ledaže prokáže, že o prohlášení konkursu nemohla vědět nebo že vzhledem k okolnostem plnění dluhu bylo zřejmé, že dlužník plnění vydá do majetkové podstaty.

§ 294 (insolvenčního zákona)

(1) Insolvenční správce je povinen uplatnit a vymáhat ve prospěch majetkové podstaty dlužníkovy pohledávky. To platí přiměřeně i pro dlužníkovy nepeněžité pohledávky ocenitelné penězi.

(…)

26. Ve výše uvedené podobě, pro věc rozhodné, platí ustanovení zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, beze změn od 1. 1. 2014. Ustanovení zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, platila v citované podobě od doby uskutečnění plateb na úhradu nejvyššího podání a do 1. 1. 2014, kdy byl tento zákon zrušen zákonem č. 89/2012 Sb., občanským zákoníkem, nedoznala změn. Citovaná ustanovení insolvenčního zákona platí (s dále uvedenými výjimkami) beze změny od zahájení insolvenčního řízení na majetek dlužníka (tedy od 24. února 2012).

27. S účinností od 1. 1. 2014, po novele insolvenčního zákona provedené zákonem č. 294/2013 Sb.,

kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích, ve znění pozdějších předpisů, se písmeno b/ posunulo ve struktuře ustanovení § 229 odst. 3 insolvenčního zákona (od uvedeného data jde o § 229 odst. 3 písm. c/ insolvenčního zákona).

28. S účinností od 1. 6. 2019, po novele insolvenčního zákona provedené zákonem č. 31/2019 Sb., kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, se odstavce 1 a 2 posunuly ve struktuře ustanovení § 40 insolvenčního zákona (v současnosti jde o odstavce 3 a 4).

29. S přihlédnutím k článku II (Přechodné ustanovení) části první zákona č. 31/2019 Sb. pak obecně (nejen ohledně § 40 insolvenčního zákona) platí (vzhledem k tomu, že insolvenční soud zjistil úpadek dlužníka a prohlásil konkurs na jeho majetek již usnesením ze dne 14. 8. 2012), že pro insolvenčního řízení vedené na majetek dlužníka se nadále uplatní insolvenční zákon ve znění účinném do 31. 5. 2019.

30. Ve výše ustaveném právním rámci Nejvyšší soud úvodem poznamenává, že shledává přiléhavým úsudek odvolacího soudu (podložený odkazem na ustanovení § 3028 odst. 3 o. z. a § 3036 o. z.), že otázku (možného) promlčení žalobou uplatněného nároku je nutno i v současné době poměřovat úpravou účinnou do 31. 12. 2013 (zejména výše citovanými ustanoveními zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku). K dovolatelem položeným otázkám pak Nejvyšší soud činí následující závěry:

K otázce č. 1 (k samostatnému běhu subjektivní promlčecí doby insolvenčnímu správci)

31. Odpověď na otázku č. 1 se podává již z ustanovení § 111 obč. zák.; z něj plyne, že změna v osobě věřitele (nebo dlužníka) nemá vliv na běh promlčecí doby. Již v díle Švestka, J., Češka, Z., Chyský, J.: Promlčení a prekluze v čs. právním řádu, Orbis Praha, 1967, se k tomu uvádí (str. 211-212), že nepřetržitost běhu promlčecí a prekluzívní doby nemůže být narušena změnou v subjektech právního vztahu, z něhož vyplývá právo, o jehož promlčení či prekluzi v daném případě jde. Některé právní normy to výslovně vyjadřují. Občanský zákoník (míněn zákon č. 40/1964 Sb.) tak činí v ustanovení § 111. I kdyby však občanský zákoník citované ustanovení postrádal, nebyl by právní stav jiný, protože právní nástupce subjektu určitého práva či povinnosti přebírá toto právo či povinnost v takovém stavu, v jakém jsou v době změny subjektů. Je přitom lhostejné, z jakého důvodu došlo ke změně v osobě oprávněného či povinného subjektu (zda se tak stalo v důsledku nabytí dědictví, v důsledku postoupení pohledávky, v důsledku převzetí dluhu, aj.). Obdobně srov. např. též dílo Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník I. § 1-459. Komentář. 1. vydání. Praha, C. H. Beck, 2008, str. 565, nebo dílo Eliáš, K. a kolektiv autorů: Občanský zákoník. Velký akademický komentář. 1. svazek. 1. vydání. Linde Praha, a. s., Praha 2008, str. 441-442.

32. Insolvenční správce je zjednodušeně řečeno, správcem cizího majetku, konkrétně správcem majetku dlužníka nebo majetku ve vlastnictví jiných osob, na který se po dobu trvání účinků insolvenčního řízení pohlíží jako na dlužníkův majetek. Tam, kde na insolvenčního správce přešlo oprávnění nakládat s majetkovou podstatou (jako je tomu při řešení úpadku dlužníka konkursem), jedná insolvenční správce svým jménem na účet dlužníka (§ 40 odst. 1 insolvenčního zákona), přičemž k takovým jednáním patří i jeho úkony v incidenčních sporech, jakož i v dalších sporech, kterých se účastní místo dlužníka (§ 40 odst. 2 insolvenčního zákona). Srov. např. rozsudek

Nejvyššího soudu ze dne 7. 6. 2018, sp. zn. 29 Cdo 2772/2016, uveřejněný pod číslem 72/2019 Sb. rozh. obč., nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 2019, sen. zn. 29 NSČR 167/2017, uveřejněné pod číslem 73/2020 Sb. rozh. obč. Z toho, jak jedná insolvenční správce při výkonu funkce (§ 40 odst. 1 insolvenčního zákona) a v jakých případech tak činí (§ 40 odst. 2 insolvenčního zákona), však žádné závěry na téma počátku běhu promlčecí doby nelze přijmout, což platí i pro dovolatelem odkazované ustanovení § 294 odst. 1 insolvenčního zákona. Tím, že na něj přejde prohlášením konkursu na majetek dlužníka oprávnění nakládat s majetkovou podstatou (§ 229 odst. 1, odst. 3 písm. c/, § 246 odst. 1 insolvenčního zákona), vstupuje insolvenční správce do těch práv a povinností, jimiž byl k okamžiku prohlášení konkursu nadán dlužník; to platí i ohledně pohledávek dlužníka za jeho dlužníky, lhostejno, zda vzešly ze smluv nebo z jiných právních důvodů. Neurčuje-li insolvenční zákon jinak (srov. např. úpravu obsaženou v ustanovení § 263 a násl. insolvenčního zákona), neliší se postavení insolvenčního správce, jenž prohlášením konkursu vstoupil (jako správce majetkové podstaty) na místo dosavadního věřitele (dlužníka) od postavení případných jiných právních nástupců (sukcesorů) na místě původního věřitele (původního majitele pohledávky). Tomu ostatně odpovídají i závěry, jež Nejvyšší soud zformuloval k výkladu § 249 odst. 2 insolvenčního zákona v rozsudku ze dne 12. 11. 2021, sp. zn. 29 Cdo 2797/2019, uveřejněném pod číslem 71/2022 Sb. rozh. obč. Tam vysvětlil, že i v těch případech, kdy osoba, která má závazek vůči dlužníkovi, plní tento závazek po prohlášení konkursu dlužníku, a plnění se nedostane do majetkové podstaty, je pro posouzení námitky promlčení vznesené touto osobou ve sporu, v němž po ní insolvenční správce vymáhá plnění na dlužníkovu pohledávku (pro počátek běhu promlčecí doby), určující, kdy pohledávku mohl poprvé vymáhat dlužník. Platí-li uvedený závěr v situaci, kdy dlužníkův dlužník uhradil svůj dluh po prohlášení konkursu způsobem, jímž se závazku nezprostil, pak se logicky uplatní i tam, kde dlužníkův dlužník svůj dluh dosud neuhradil vůbec.

33. Nejvyšší soud tudíž uzavírá, že (ani) ohledně pohledávky z titulu práva na vydání bezdůvodného obohacení vzniklého tím, že dlužník (ochuzený) plnil za jiného (§ 454 obč. zák.), nezačíná běžet subjektivní promlčecí doba k uplatnění toho nároku ve smyslu ustanovení § 107 odst. 1 obč. zák. znovu jen proto, že prohlášením konkursu na majetek dlužníka přešlo oprávnění s touto pohledávkou nakládat na insolvenčního správce dlužníka; i zde platí, že změna v osobě věřitele nemá vliv na běh promlčecí doby.

34. Okolnost, že insolvenční správce (z pohledu pozdějšího vývoje řízení o vylučovací žalobě nesprávně) měl za to, že platby dlužníka na úhradu nejvyššího podání za žalovanou a J. S. zakládaly důvod k soupisu vydraženého majetku (nemovitostí) do majetkové podstaty dlužníka (a že proto nemá právo domáhat se vydání bezdůvodného obohacení), nezpůsobuje stavení běhu promlčecí doby k uplatnění nároku na vydání bezdůvodného obohacení bez zřetele k tomu, zda a dokdy byly nemovitosti sepsány v majetkové podstatě dlužníka. Obecně vzato, Nejvyšší soud již v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 17. 12. 2008, sp. zn. 25 Cdo 2883/2006, uveřejněném pod číslem 98/2009 Sb. rozh. obč., vysvětlil, že formou tzv. eventuálního petitu lze uplatnit právo se samostatným skutkovým základem. V konfrontaci se soupisem nemovitostí do majetkové podstaty dlužníka (jenž od insolvenčního správce nevyžaduje, aby sám podával žalobu) bylo samozřejmě plně možné souběžně z opatrnosti (aby nedošlo k promlčení) uplatnit (žalobou) nárok na vydání bezdůvodného obohacení (jehož projednání by logicky bylo závislé na výsledku řízení o vylučovací žalobě podané žalovanou).

35. Dovolání proto potud není opodstatněné.

K otázce č. 2 (k úmyslnému bezdůvodnému obohacení)

36. U práva na vydání plnění z bezdůvodného obohacení je stanovena dvojí kombinovaná promlčecí doba, a to subjektivní, která je dvouletá, a objektivní tříletá, respektive desetiletá. Jejich počátek je stanoven odlišně; počínají, běží a končí nezávisle na sobě. Obecně však platí, že nárok na vydání bezdůvodného obohacení je třeba uplatnit v době, kdy ještě běží obě doby, tj. doba objektivní a v

jejím rámci doba subjektivní; marným uplynutím jedné z těchto dob se nárok promlčuje, i když ochuzenému ještě běží i druhá promlčecí doba. Srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 12. 2008, sp. zn. 33 Odo 1136/2006.

37. Pro stanovení počátku běhu objektivní promlčecí doby ve smyslu ustanovení § 107 odst. 2 obč. zák. je rozhodující okamžik, kdy bezdůvodné obohacení skutečně (fakticky) vzniklo, a to bez zřetele k tomu, zda ochuzený o svém právu na vydání plnění z bezdůvodného obohacení věděl; srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 6. 2015, sp. zn. 29 Cdo 1965/2013.

38. Pro počátek běhu dvouleté subjektivní promlčecí doby je rozhodný den, kdy se ochuzený v konkrétním případě skutečně dozví, že na jeho úkor došlo k získání bezdůvodného obohacení a kdo je získal (není rozhodné, že měl možnost se potřebné skutečnosti dozvědět již dříve) [rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 5. 2002, sp. zn. 25 Cdo 2250/2000, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 8. 2007, sp. zn. 30 Cdo 2758/2006, rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Cdo 1965/2013].

39. Obecně platí, že dovolá-li se účastník občanského soudního řízení promlčení, nemůže soud promlčené právo (nárok) přiznat; žalobu v takovém případě zamítne, aniž by se zabýval (měl či musel zabývat) skutkovým základem nároku (jeho opodstatněností), vede-li posouzení promlčení práva (se zřetelem k zásadě hospodárnosti řízení) rychleji a účinněji k vydání rozhodnutí o věci samé. Srov. např. již stanovisko senátu bývalého Nejvyššího soudu ČSSR k zajištění jednotného výkladu zákona ze dne 26. 4. 1983, Sc 2/83, uveřejněné pod číslem 29/1983 Sb. rozh. obč. (dále jen „R 29/1983“), rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 7. 2007, sp. zn. 21 Cdo 2423/2006, uveřejněný v časopise Soudní judikatura číslo 11, ročníku 2007, pod číslem 159, anebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 2019, sp. zn. 29 Cdo 3718/2017. Důvodnost námitky promlčení pak soud zkoumá ve vztahu k nároku uplatněnému žalobou; není významné, jak účastníci nárok kvalifikovali po právní stránce a z jakých právních důvodů byla námitka promlčení vznesena (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 8. 2003, sp. zn. 29 Odo 162/2003, uveřejněný pod číslem 13/2005 Sb. rozh. obč.).

40. U otázky č. 2 odvolací soud nezpochybnil možné úmyslné nabytí bezdůvodného obohacení žalovanou, dovodil však, že při vědomém plnění nedluhu dlužníkem, jež podle stávající právní úpravy (§ 2997 odst. 1 o. z.) zakládá výluku z nároku na vydání bezdůvodného obohacení, by odporovalo principu dobrých mravů (§ 3 odst. 1 obč. zák.), aby se ochuzený dovolával ve svůj prospěch delší desetileté objektivní promlčecí doby.

41. Judikatorně ustálené závěry k institutu dobrých mravů shrnul Nejvyšší soud v rozsudku velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 12. 11. 2014, sp. zn. 31 Cdo 3931/2013, uveřejněném pod číslem 15/2015 Sb. rozh. obč., následovně:

> [1] Dobrými mravy se rozumí souhrn společenských, kulturních a mravních norem, jež v historickém vývoji osvědčují jistou neměnnost, vystihují podstatné historické tendence, jsou sdíleny rozhodující částí společnosti a mají povahu norem základních.
>
> [2] Za výkon práva v rozporu s dobrými mravy lze považovat pouze takové jednání, jehož cílem není dosažení účelu a smyslu sledovaného právní normou, nýbrž které je v rozporu s ustálenými dobrými mravy vedeno přímým úmyslem způsobit jinému účastníku újmu.
>
> [3] Z toho, že argumentem rozporu s dobrými mravy má být odepřen výkon práva, vyplývá, že odpovídající úsudek soudu musí být podložen důkladnými skutkovými zjištěními a že musí současně přesvědčivě dokládat, že tato zjištění dovolují – v konkrétním případě – závěr, že výkon práva je s dobrými mravy skutečně v rozporu.

42. Poměřováno těmito závěry, neshledává Nejvyšší soud důvod, pro který by běh delší (desetileté)

objektivní promlčecí doby (u bezdůvodného obohacení nabytého obohaceným úmyslně) měl být ignorován (jeho aplikace vyloučena) z příčin, pro který pozdější právní předpis (jenž ani nelze uplatnit na daný případ) dovoluje žalobu zamítnout věcně. Jinak řečeno, okolnost, že podle § 2997 odst. 1 věty druhé o. z. nemá právo na vrácení bezdůvodného obohacení ochuzený, který jiného obohatil s vědomím, že k tomu není povinen (ledaže plnil z právního důvodu, který později nenastal nebo odpadl), nezakládá u bezdůvodného obohacení nabytého obohaceným úmyslně sama o sobě důvod vyloučit (pro rozpor s dobrými mravy) aplikaci ustanovení o delší objektivní promlčecí době (srov. i § 638 odst. 2 o. z.). Právní posouzení věci odvolacím soudem tudíž v dotčeném ohledu neobstojí.

43. Odvolací soud nicméně založil právní posouzení věci na závěru (žalobními tvrzeními prosazovanému), že dlužník věděl, že poskytuje plnění za jiného (za žalovanou a J. S.); srov. odstavec 9. výše. Dnem 9. 1. 2010 tedy začala běžet nejen objektivní promlčecí doba (tříletá, potažmo desetiletá) ve smyslu ustanovení § 107 odst. 2 obč. zák., nýbrž také dvouletá subjektivní promlčecí doba ve smyslu ustanovení § 107 odst. 1 obč. zák. Ve spojení se závěrem formulovaným k otázce č. 1 (že insolvenčnímu správci neběžela samostatně subjektivní promlčecí doba k uplatnění toho nároku ve smyslu ustanovení § 107 odst. 1 obč. zák.) je tudíž zjevné, že posledním dnem dvouleté subjektivní promlčecí doby bylo pondělí 9. 1. 2012. Poměřováno tímto datem nemá ani v rovině vlastní dovolatelovy argumentace význam den podání žaloby v této věci (16. září 2019), den přihlášení pohledávky do insolvenčního řízení vedeného na majetek žalované (18. 3. 2019), okamžik, kdy nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení na majetek žalované (7. 11. 2018 v 10.29 hodin), den, kdy došlo k soupisu nemovitostí do majetkové podstaty dlužníka (25. 4. 2014), okamžik, kdy nastaly účinky prohlášení konkursu na majetek dlužníka (16. 8. 2012, v 13.53 hodin), ba dokonce ani den zahájení insolvenčního řízení na majetek dlužníka (24. 2. 2012). Ve všech těchto případech se tak stalo až po uplynutí dvouleté subjektivní promlčecí doby dle § 107 odst. 1 obč. zák. (po 9. 1. 2012). Jak přitom vysvětleno výše, nárok se promlčuje marným uplynutím kterékoli z promlčecích dob (v daném případě marným uplynutím subjektivní promlčecí doby).

44. Právní posouzení věci odvolacím soudem je tudíž co do závěru o promlčení nároku ve výsledku správné.

45. Nejvyšší soud proto, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), dovolání ve zbývající části zamítl (§ 243d odst. 1 písm. a/ o. s. ř.).